

Jubileumsberättelse vid Adelsö hembygdslags fyrtioårsjubileum i Hembygdsgården den 27 november 2014. Tiden 2005-2014.

För tio år sedan, den 25 november 2004, uppmärksammade Adelsö Hembygdslag sitt trettioårsjubileum. K V Jacobson författade en jubileumsberättelse, där han redogjorde för föreningens hela dittillsvarande historia. Den intresserade kan ta del av denna på vår hemsida. I föreliggande skrift berättas vad som har hänt under åren 2005-2014.

Liksom i den förra skriften kommer många detaljer och årtal att utelämnas för att inte överlasta texten. Inte heller kommer alla som genom sitt engagemang bidragit till föreningens verksamhet att bli omnämnda. Undantag görs dock för ordförandena: Tommy Myrsell (2003-2005), Gunnar Axe (2006-2007), Anders Sahlén (2008-2013) och Lars Skedinger (2014-). Väl värt att nämnas är också att K V Jacobson har valts till hedersledamot i hembygdslagets styrelse.

Den som vill ha en fullständig redogörelse, inklusive alla namn, kan själv läsa de gångna årens verksamhetsberättelser och styrelseprotokoll på hembygdslagets hemsida.

Antalet medlemmar har varierat under perioden, men siffran har legat på drygt 100.

Uppgården

Den som inte besökt Uppgården med tillhörande byggnader och trädgård sedan trettioårsjubileet kan se att stora förändringar har skett. Det märks redan när man anländer till Uppgården; mot landsvägen har den tidigare gårdesgården bytts ut mot ett staket och fått en fin järngrind. Resten av Uppgårdstomten har försetts med ett stängsel, med tre grindar, för att hindra vildsvinen från att ställa till oreda i planteringar och gräsmattor. Direkt till vänster när man kommit in genom järngrinden finner man, under ett litet skyddande tak, en utställning med fyra skyltar som beskriver Adelsös historia. Vid tillkomsten av skyltarna medverkade Gröna ön och Lennart Rydberg. En bit längre åt vänster har en gammal fiskeeka placerats under ett tjärat tak. Ett antal uttjänta trädgårdsmöbler har bytts ut mot nya, såväl hemtillverkade som färdigköpta. Snett bakom mangårdsbyggnaden upptäcker man en ny stor byggnad, nämligen vagnslidret, som vi återkommer till nedan.

Växtligheten har fräschats upp, en del dåliga gamla träd har sågats ned och buskagen har beskurits kraftigt, bl.a. syrenerna invid örtagården. Två blodlönnar har planterats. Örtagården har blivit mycket intressantare sedan vi under några år gallrat, rensat, planterat nya växter samt satt upp skyltar som berättar om de olika växterna.

Café Hovgården har också bidragit till att göra Uppgården till en mer välkomnande miljö.

I mangårdsbyggnaden har köket på nedervåningen byggts om för att passa de krav som finns på en kaféverksamhet. Sidoentrén som leder in i "postrummet" har anpassats för att ge bättre tillgänglighet för den som har nedsatt rörlighet. I salen har soffan och stolarna av en grupp händiga damer försetts med nytt tyg, som i stil passar väl in i miljön.

Köket på övervåningen har renoverats och i det rum Birkakören disponerade har hembygdslaget inrett ett arkivrum med egentillverkade och ändamålsenliga arkivskåp.

Därutöver har en mängd reparations- och underhållsåtgärder vidtagits i mangårdsbyggnaden, men även i bagarstugan har det renoverats avseende bl.a. fönster, ugn och tak.

Museiverksamheten

Hembygdslaget har låtit bygga ett vagnslider för att kunna härbärgera vagnar, slädar och andra stora föremål som tillhör samlingarna, men som inte fått plats i magasinet, utan förvarats på annat håll på ön. En del föremål som hembygdslaget haft magasinerade vid Kunsta har hämtats till Uppgården. Några av vagnarna och slädarna har genomgått omfattande renoveringar med ”vagnmakare Lindholm” i Järna som konsult. Lidret har försetts med tre toaletter för allmänheten. Uppförandet av vagnslidret finansierades delvis av ett större bidrag från Sparbanksstiftelsen Första. Invigningen förrättades på hembygdsdagen 2007 av ordföranden i Vagnhistoriska sällskapet.

En totalinventering har gjorts av alla museets ca tusen föremål. De har blivit avfotograferade och katalogiserade i en databas. En referenspärm med foton har gjorts i ordning för besökare. De utställda föremålen har fått nya skyltar.

Hembygdslagets arkiv

I arkivrummet har ett omfattande och systematiskt arkiveringsarbete pågått, bl.a. rörande dokumentation av själva föreningsarbetet samt vårt omfattande material om gårdar och byar på Adelsö. Hembygdslaget har också byggt upp ett stort digitalt bildarkiv, som till största delen utgörs av bilder som ställts till förfogande av vänliga Adelsösläkter. Att skanna in fotografierna har krävt en stor arbetsinsats och fortfarande pågår försöken att med hjälp av minnesgoda äldre Adelsöbor identifiera så många som möjligt av de personer som syns på bilderna.

Bilder ur arkivet har utnyttjats till hembygdslagets kalendrar, till Arne Lindblads häfte ”Adelsö – min barndoms vackra ö” samt till riksspelmannen Lars Erik Janssons häfte ”Minnesbilder från Adelsö 1954-2002”.

Hembygdsdagar

Hembygdslaget har fortsatt att en söndag under första halvan av augusti arrangera Adelsös hembygdsdag med de lokala producenternas marknadsstånd, musik av Ölaget och ett populärt lotteri där vinsterna skänks av generösa Adelsöbor. Arrangemanget är ganska likt det som gällde under de första trettio åren. Vi gläds särskilt åt att Björn Ambrosiani med hustru Phyllis kommer tillbaka varje år. Antalet besökare varierar givetvis mellan åren, men brukar ligga på 300-400.

Alla år utom 2009 har vi haft ett tema eller en speciell huvudpunkt: Hage och äng, Hembygdens trädgårdar, Vagnslidret, Konstnärlig verksamhet på Adelsö, Alsnöhus och Alsnö möte, Gamla arbetsmetoder, Äldre tiders verktyg i arbete, Adelsö på 50- och 60-talen samt Världsarvet Birka och Hovgården. Till hembygdsdagarna åren 2006 och 2010 gjordes fina skärmutställningar om ”Hembygdens trädgårdar” resp. ”Alsnöhus och Alsnö möte”. År 2014 visades i Hembygdsgården Riksantikvariets utställning ”Världsarvet Birka och Hovgården”, som tidigare hade stått i museet på Björkö i ca fem år. Den modell av världsarvet som var basen i utställningen hade gjorts av barn i Munsö skola.

Sedan år 2008 låter vi konstnärer och hantverkare på ön ställa ut sina verk i Hembygdsgården. På den senaste hembygdsdagen var Adelsö blåsare ett nytt och uppskattat inslag.

För barnen har hembygdsdagen blivit mer spännande, eftersom Linda Ahrnborg deltar med sina hästar och hundar.

Mat och kaffe serveras sedan några år av Café Hovgården.

Adelsö Hembygdslag

Programverksamheten

Återkommande aktiviteter

Under det gångna årtiondet har programverksamheten varit livlig. Förutom det största årliga evenemanget, Hembygdsdagen, har vi även fortsatt med andra stående programpunkter såsom bakkingskurser i Bagarstugan vår och höst samt årsavslutning i form av "jultallrik" i slutet av november. Nya årligen återkommande aktiviteter är vårens fågelskådning vid Hovgårdsviken ("Kyrkpölen"), potatisprovningen i oktober och tomteverkstaden i början av december, då glada barn tillverkar julklappar i mängd. Varje år bidrar hembygdslaget också till vandringsdagen på Kristi Himmelsfärdsdag genom att servera mjöd och saft vid Kunsta gravfält.

Trädgårdar

Trädgårdsintresserade medlemmar minns gärna Eva Björkströms föredragsserie och studiebesöket i hennes originellt anlagda trädgård i Storängen. Den följdes av en studiecirkel ledd av Margareta Hoffman-Nygren med fältstudier på Hagalund och i Hallsta samt besök i Antroposofernas trädgård i Järna. Margareta ledde också en studiecirkel om kryddor och läkeörter, som gav en hel del inspiration till vår egen örtagård. Dessutom har Lennart Rydberg berättat om de trädgårdar som en gång präglade Adelsö.

Gårdar och byar

Under den gångna tioårsperioden har vi kunnat lära oss mer om gårdar och byar på Adelsö genom en mängd föredrag och vandringar i olika miljöer över hela ön, och vid nästan varje tillfälle har det varit Lennart Rydberg som berättat för oss eller guidat på plats. Han har berättat "Om när gårdarna skattköptes" och om "Gamla torp på Adelsö", samt vid separata tillfällen om Dalby och Stenby, Mälby, Lindby, Hallsta by, Lundkulla, Hovgården och Gredby, Grindby samt om Tofta och Hanmora med de tidigare tillhörande torpen Lillskog och Lissbovik samt det försvunna torpet Stenkulla.

Utöver vandringarna i anslutning till föredragen har vi gjort spännande exkursioner till Skogstorp, Ellholmen, Stakulla hage, Lilla Karlsund, Hallsta gård, Kunstaområdet, Hanholmen, Stenbys park och omgivning, Bollnäs, Sjöstugan och Sättraområdet.

Övriga föredrag och aktiviteter

Här kommer att omnämnas en stor del (men inte 100 %) av de övriga aktiviteter vi genomfört. Det blir en ganska katalogartad uppräkningslista, men förhoppningsvis kan läsaren glädjas och förundras över vad som hunnits med utöver det som redan omnämnts.

Hembygdslagets hedersmedlem Johan af Klint har vid ett par tillfällen berättat om släktens historia på Adelsö, om Sveriges sjöatlas, om konstnärinnan Hilma af Klint och annat med anknytning till släkten af Klint.

Guidningar för tillresta grupper har genomförts ett flertal gånger, oftast på Hovgårdsområdet. Under ett par år ledde Lisa Nordemo en Ungdomsteatercirkel, en av få aktiviteter vi haft för unga.

På det arkeologiska området har Björn Ambrosiani berättat om fornborgar och arkeologisk datering samt om sina nya insikter beträffande Alsnöhus och nödvändigheten att revidera Thordemans idéer om hur byggnaden såg ut. Av andra forskare har vi hört om det äldre jordbruket i Mälardalen och om marinarkeologiska efterforskningar utanför Birka, samt letat efter spåren av kungens män på Hovgårdsområdet tillsammans med Solveig Brunstedt. Vi har fått en inblick i hur människor levde under Medeltiden genom Niklas Eriksson.

Adelsö Hembygdslag

Björn Ambrosiani har initierat berättat om Medeltidens gårdar och släkter på Mälaröarna. Lennart Rydberg har hållit föredrag om "Mälaröarnas ångbåtstrafik under hundra år", om Adelsö rederi, samt om Adelsö skolors historia.

Anders Sahlén har lagt fram egna nya rön om Stenby tegelbruks tidigare ganska okända historia. En tillgång i Anders forskning var en stor mängd handlingar som överlämnats till hembygdslaget av Magnus Gustafsson, nuvarande ägare till den tidigare tegelmästarbostaden. Föredrag har hållits om namn, såväl officiella som folkliga, på platser på Adelsö.

Vi har hört om präster och prästgårdar på Adelsö samt om Adelsö kyrkas historia.

Vi har gjort en spännande rundvandring i Cathrine Abrahamsons ateljé, där hon tillverkar dockor till olika museer.

Vi har också intresserat oss för Adelsös grannöar. Vi har besökt Kurön och fått verksamheten beskriven av Maria Strömberg och Olle Brodin. Björn Rydberg ordnade en kväll med föredrag om Frälsningsarméns 100-åriga historia på ön. Vi minns med glädje hur vi togs emot av Gösta Karlsson på Björkö som gav oss en rejäl rundtur på ön, vilken avslutades hemma hos hans familj i Oppgården. Linda Wåhländer har berättat om Helgö och guidat oss där. Hembygdslaget har även tagit sig ända till Stockholm för guidningar på Armémuseum, Medeltidsmuseet och Hilma af Klint-utställningen på Moderna museet.

Kaféverksamheten och biblioteket i Uppgården

Ett fungerande kafé är viktigt för att locka besökare till Uppgården. Under inledningen av tioårsperioden var kaféet öppet sommartid och drevs först av Maud Donatello, därefter i tre somrar av Johan Björk. Sedan 2009 har Lene Herneson drivit kaféet och successivt utvecklat det till dagens Café Hovgården, med öppethållande hela året och en stor mängd besökare. Eftersom Café Hovgården har haft en stor positiv effekt på Uppgårdens miljö tecknades hösten 2012 ett flerårigt avtal, som reglerar kaféverksamheten, mellan Adelsö föreningsråd, Adelsö hembygdslag och WMR Maskin och Trädgård AB. Samtidigt uppdaterades avtalet mellan Ekerö kommun och Adelsö föreningsråd om upplåtelse till föreningsrådet av Uppgårdstomten, och avtalet mellan Adelsö föreningsråd och Adelsö hembygdslag om formerna för hembygdslagets nyttjande av Uppgården.

Ett sent tillskott till Uppgården är Vikingabiblioteket, som är filial till Ekerö bibliotek. Det invigdes i juni 2013 och sköts av Lene. Sedan år 2014 är Uppgården uppkopplad mot nätet sedan Wifi installerats för att bl.a. hantera bibliotekstjänsterna, men den som så vill kan ju själv ansluta sig via sin smarta telefon. Det gamla postkontoret Uppgården har således tagit klivet in i den moderna kommunikationsvärlden.

Med de nya avtalen som grund kan hembygdslaget se fram emot de kommande åren med tillförsikt!

På uppdrag av Adelsö hembygdslags styrelse

Jan Bystedt